

Andrzej Buck

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze
ORCID 0000-0003-2858-512X

Przestrzeń współczesnych bibliotek publicznych. Dworzec, palmiarnia, dom handlowy, pasaż miejski, kino... jako inspiracja

Biblioteki są współcześnie organizowane jako multimedialne centra wiedzy, kultury i informacji. Zmieniają się, sięgają do wzorów europejskich, najczęściej czerpiąc z praktyk bibliotek skandynawskich. Zgodnie z tezą prof. Jacka Wojciechowskiego dzieje się tak, gdyż „trwanie w bierności to autodestrukcja”. Zatem oprócz tradycyjnych funkcji biblioteki, czyli transferu informacji oraz gromadzenia i pielęgnowania zbiorów, zaczynają realizować model biblioteki otwartej, hybrydowej, skoncentrowanej na kontaktach z otoczeniem. Nieobca jest im funkcja „biblioteki jako trzeciego miejsca” Raya Oldenburga. Należy zatem przyjrzeć się procesowi tworzenia tych centrów, kulturze organizacyjnej bibliotek, zaobserwować zmiany i wreszcie zastanowić się, czy potrzebna jest do tego „nowa przestrzeń”. Równie ważne jest, aby do zmian przekonać bibliotekarzy, zainteresować media promocją nowych usług bibliotecznych, zbadać granice proponowanej oferty. Na koniec trzeba się zastanowić, co zrobić, aby usługa „trzeciego miejsca” nie zastąpiła tego, co w bibliotece najważniejsze.

Do podjęcia tematu skłoniła mnie m.in. lektura artykułu Anny Polus *Czego lubuskie biblioteki (nie) muszą zazdrościć norweskim i niemieckim instytucjom – głos w dyskusji?*¹, udział w cyklu seminariów Biblioteka Nowa², zorganizowanych przez Instytut Książki, a także analiza koncepcji biblioteki otwartej, określanej terminem „trzeciego miejsca”. Koncepcja Harry’ego Faulknera-Browna mówi o nowych zasadach kształtowania przestrzeni zmodernizowanych i nowo wybudowanych bibliotek. W artykule omówione zostaną nowe przestrzenie, funkcjonalności i usługi bibliotek na przykładzie praktyk polskich bibliotek we Wrocławiu, Gdańsku, Zielonej Górze, Sopocie, Rumi, Lublinie, Łodzi, Szywnaldzie, Głuchołazach, Rawie Mazowieckiej, Świeciu, Warszawie, Pleszewie, Pobiedziskach, Zaborze i innych.

¹ A. Polus, *Czego lubuskie biblioteki (nie) muszą zazdrościć norweskim i niemieckim instytucjom – głos w dyskusji*, „Pro Libris” 2014, numer specjalny, s. 56-63.

² <http://www.institutksiazki.pl/edukacja,bibliotek> [dostęp: 24.10.2023].

Współczesne biblioteki zmieniają się niezależnie od potencjału miejscowości, w których mają swoją siedzibę. Przykładem jest województwo lubelskie (nowoczesna filia w dużym mieście, tzw. BIOTEKA³) oraz lubuskie⁴ (Gminna Biblioteka Publiczna w niewielkiej wiosce Zabór koło Zielonej Góry). Ale nie tylko. W jednej z gdyńskich dzielnic uruchomiono nową bibliotekę – Przystań Łowicka 51. Obok dużego księgozbioru, planszówek i nowoczesnych wnętrz wyróżnia ją zjeżdżalnia, której można używać zamiast schodów. Budynek powstał w lokalizacji, którą okoliczni mieszkańcy kojarzą z dawnym centrum kultury. Obiekt to zarówno dzielnicowa biblioteka, jak i sala sąsiedzka, miejsce spotkań rady dzielnicy oraz licznych zajęć i warsztatów.

Coraz częściej obserwujemy nowoczesne rozwiązania i realizacje obiektów bibliotecznych, podobne do tych opisanych np. w publikacji *Dobre miejsca. Reporterska podróż po bibliotekach*. Zbiór ten zawiera siedem reportaży z bibliotek, które zmieniły się dzięki Infrastrukturze Bibliotek, czyli działaniom realizowanym w ramach obu edycji Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa. Reporterzy odwiedzili biblioteki, które mądrze i z wyobraźnią skorzystały z dofinansowania. Dzięki temu stworzone zostały miejsca najbardziej potrzebne lokalnym społecznościom, potrafiące przy okazji zadziwić przyjezdnych. Stworzona przez Instytut Książki publikacja prezentuje biblioteki w gminie Stary Sącz, w Supraślu, Tarnogrodzie, Bieczu, Redzikowie (gm. Słupsk), Grodzisku Mazowieckim, Pobiedziskach i Jarocinie.

Druga konferencja ekspercka *Infrastruktura bibliotek: pomysły, realizacje, doświadczenia*, która odbyła się w Piotrkowie Trybunalskim w Mediatece 800-lecia 9 grudnia 2022 roku, dzięki prezentacji Anny Zagórskiej zobrazowała zmiany w bibliotekach z perspektywy lat 2011-2015, 2016-2020⁵ i 2021-2025, związane z programem Infrastruktura Bibliotek. Dla przykładu, w tym pierwszym przedziale lat zmodernizowano 243 biblioteki (m.in. Rumia, Szywnałd, Kargowa, Suchy

³ *Przestrzeń komunikacyjna współczesnej biblioteki. Studia i szkice z teorii i praktyki*, red. nauk. A. Hans-Tokarz, Lublin 2022.

⁴ Por. A. Buck, D. Kotlarek, M. Simonjetz, *Nowe przestrzenie i nowe technologie – dlaczego warto modernizować biblioteki (na przykładzie województwa lubuskiego)*, Warszawa 2018; *Miejsce spotkań. Biblioteki jako przestrzeń społeczna* (2019), *Wiedza, gust, kompetencje. Kultura literacka, teatralna, czytelnicza i cyfrowa we współczesnej bibliotece (na przykładzie województwa lubuskiego)* (2020).

⁵ Realizowane w ostatnich latach i obecnie programy Biblioteka+ oraz Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa na lata 2016-2020 zakładają przekształcenie bibliotek publicznych w centra dostępu do wiedzy i kultury, a także w miejsca odpowiadające różnym oczekiwaniom, takim jak: dostęp do mediów elektronicznych i zasobów cyfrowych, wspomaganie projektu *media literacy*, tworzenie przestrzeni do poszukiwań i inspiracji czy też wsparcie dla różnych grup wiekowych i zawodowych. Stawiają zatem przed bibliotekami nowe wyzwania. W spełnianiu tych wyzwań biblioteki wspomagają oferowane w ramach Biblioteki+ i Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa programy, takie jak: infrastruktura bibliotek, szkolenia dla bibliotekarzy, MAK+, komputery dla bibliotek. Konieczne wydaje się wyznaczenie na płaszczyźnie bardziej ogólnej kierunku rozwoju polskich bibliotek publicznych, będącego odpowiedzią na potrzeby społeczne w czasach postępującej cyfryzacji. W krajach Europy Zachodniej, ale też np. w USA, zmieniające się stale i szybko warunki, w jakich pracują biblioteki, są podstawą do tworzenia uaktualnianych co kilka lat strategii ukierunkowujących rozwój bibliotek.

Las, Boguchwała, Podegrodzie). W drugiej edycji programu 2016-2020 modernizacją objęto 220 księżnic, wydając na ten cel 170 mln zł (np. Ostrowia Mazowiecka, Głuchołazy, Sopot, Biecz, Stary Sącz, Grodzisk Mazowiecki, Jarocin, Redzikowo, Piaseczno). W edycji 2021-2025 zrealizowano już 80 projektów. Zaktualizowane dane omówiono na konferencji *Infrastruktura bibliotek 2021-2025. Inwestycja i co dalej?* (Gdynia, 13-14 listopada 2024).

Poniżej przedstawiono ranking modelowych bibliotek zmodernizowanych w ostatnich latach⁶:

- Biblioteka na dworcu. Mediateka w Sopocie. Sopoteka;
- Biblioteka na dworcu. Biblioteka w Rumi;
- Stacja Biblioteka w Rudzie Śląskiej;
- Biblioteka Grodzisk Mazowiecki;
- Bioteka, siedziba dwóch filii Miejskiej Biblioteki Publicznej w Lublinie;
- Nowe oblicze wnętrza Narodowej. Biblioteka Narodowa w Warszawie;
- Nowa odsłona Koszykowej. Biblioteka na Koszykowej w Warszawie;
- Pentagonalna bryła z otwartym atrium. Biblioteka Uniwersytecka w Białymstoku;
- Biblioteka jako lokalne centrum kultury. Biblioteka w Szywnaldzie;
- Biblioteka w prostej formie. Biblioteka w Głuchołazach;
- Nowatorska i przyjazna przestrzeń. Biblioteka w Świeciu;
- Mocny akcent zieleni. Filia Biblioteki Miejskiej w Łodzi na Bałutach „Tatarak”.
- Biblioteka MEMO. Filia nr 29 Biblioteki Miejskiej w Łodzi.

Wnikliwą oceną stanu przestrzeni bibliotecznej w ostatnich kilkunastu latach zajęła się Iwona Osłowska, m.in. w artykule *Biblioteki – nowoczesne przestrzenie kultury*⁷. Z kolei w artykule *The architecture of contemporary polish libraries selected projects*, zamieszczonym w „Przeglądzie Bibliotecznym” (2021, tom 89), trafnie ujmuje zmiany dokonywane w przestrzeni architektury bibliotek, ale definiuje też mechanizmy tych przeobrażeń, pisząc: „Już w latach 60. ubiegłego wieku Michael Foucault pisał, iż żyjemy »w czasach symultaniczności, epoce przemieszczania i zestawienia, epoce bliskości i oddalenia, przybliżenia i rozproszenia«⁸”.

Obecnie zjawisko to jeszcze bardziej przybrało na sile, a tym samym wpłynęło na proces projektowy i wymusiło uwzględnienie wielu nowych funkcjonalności, których w XX wieku nie brano pod uwagę, przygotowując założenia dla przyszłych bibliotek. Barbara Budyńska, podczas Konferencji SBP⁹, poruszyła zagad-

⁶ Ogólnopolska Konferencja SBP z cyklu *Biblioteka XXI wieku – nowoczesna architektura, funkcjonalne wyposażenie, pomysłowe aranżacje*, 25-26 października 2018 r., Warszawa.

⁷ I. Osłowska, *Biblioteki – nowoczesne przestrzenie kultury*, „Przegląd Biblioteczny” 2018, z. 4.

⁸ M. Foucault, *O innych przestrzeniach. Heterotopie*, przeł. M. Żakowski, „Kultura Popularna” 2006, nr 2 (16), s. 7-13.

⁹ Ogólnopolska Konferencja SBP z cyklu *Biblioteka XXI wieku – nowoczesna architektura, funkcjonalne wyposażenie, pomysłowe aranżacje*, 25-26 października 2018 r., Warszawa.

nienie ważności bibliotek, ich wagi i przydatności. Podkreśliła, co tworzy użyteczność biblioteki. Konkluzje są następujące:

- atrakcyjny księgozbiór pod względem estetyki, aktualny pod względem treści, różnorodny pod względem nośnika;
- przestrzeń, możliwość elastycznego aranżowania powierzchni; kształtowanie biblioteki – nadawanie funkcji poszczególnym jej strefom;
- nowe technologie, wyposażenie w sprzęt; procesy biblioteczne oparte na e-usługach; dostęp do e-zbiorów;
- usytuowanie, dostępność, zarządzanie;
- informacja, promocja w przestrzeni publicznej.
- zakończenie prac nad nowym wizerunkiem biblioteki wraz oddaniem obiektu/lokalu do użytku.

Współczesne biblioteki przyjęły w swej działalności model hybrydowy¹⁰. Temat konferencji naukowej, która odbyła się w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze w 2018 roku, podczas której przedstawiano nowe technologie i nowe przestrzenie współczesnych bibliotek, brzmiał: „Biblioteki multimożliwości”¹¹. W referacie *Trendy we współczesnej architekturze bibliotecznej w Polsce na tle rozwiązań w krajach ościennych* prof. Tomasz Kruszewski podkreślił, że:

Architektura w Polsce w ostatnich latach przeżywa dynamiczny wzrost ilościowy i jakościowy. W ślad za spektakularnymi obiektami biznesowymi i komercyjnymi realizowane są projekty instytucji kultury i nauki, w tym bibliotek. Obecnie w większości dużych miast dysponujemy jakąś nową biblioteką, w innych natomiast przeszła ona generalny remont, który znacząco wpłynął na społeczny odbiór obiektu. Oprócz spektakularnych obiektów biznesowych i handlowych realizowane są projekty instytucji kultury, w tym ciekawe koncepcje architektoniczne dla bibliotek. Atrakcyjne kształty sprzyjają ciekawym przedsięwzięciom. Biblioteka nie musi pasować do żadnego kontekstu: jest samorządną instytucją, która może wskazać miejsce, które tworzy kulturę¹².

Z kolei Paul Henrik Kielland, dyrektor Biblioteki Publicznej Tromsø (Norwegia), stwierdził, że:

¹⁰ Materiały z konferencji ukazały się m.in. w „Zielonogórskich Studiach Bibliotekoznawczych” pod red. A. Bucka i J. Wawryk, 2014, nr 6; „Bibliotekarz Lubuski” 2014, nr 37 oraz w numerach specjalnych „Pro Libris” 2014 noszących tytuły: *Biblioteka jako trzecie miejsce. Doświadczenia i wyzwania partnerów, Lubuskie – Branderburgia*; *Biblioteka jako trzecie miejsce. Doświadczenia i wyzwania partnerów, Lubuskie – Powiat Görlitz, Saksonia*.

¹¹ *WiMBP w Zielonej Górze. Biblioteki multimożliwości. Nowe technologie i nowe przestrzenie. Ogólnopolska Konferencja Naukowa*, <http://konferencja.norwid.net.pl/> [dostęp: 30.11.2018].

¹² Księga abstraktów Ogólnopolskiej Konferencji naukowej „Biblioteki multimożliwości...”.

[...] norweskie biblioteki się zmieniają z wypożyczalni i magazynów książek do otwartej przestrzeni spotkań, stając się domem literackim i domem kultury, a użytkownicy mogą cieszyć się swobodą, korzystać z biblioteki w dogodnym dla nich miejscu i czasie. Pomimo ciągłego rozwoju usług cyfrowych, najważniejszy produkt oferowany użytkownikom przez bibliotekę to papierowa książka, a podstawową wartością jest przestrzeń dla ludzi. W przyszłości przestrzeń dla ludzi będzie ważniejsza niż „miejsce na książki”¹³.

Warto więc zainwestować w biblioteki! Odpowiedź jest prosta:

Bo warto inwestować w ludzi. Biblioteka to przestrzeń społeczna, miejsce swobodnego dostępu do kultury, wiedza, informacje i technologie, sprzyjające rozwojowi społeczeństwa. Dlatego wydatków na biblioteki nie należy traktować jako niepotrzebny koszt, ale raczej jako inwestycje w kapitał ludzki. Inwestycje, które zapracentują w postaci wykształconych, kreatywnych i zaangażowanych obywateli¹⁴.

Nowy, funkcjonalny obiekt z reguły staje się popularny wśród mieszkańców. Zwraca uwagę. Nawet na etapie realizacji projektu zachęca do współtworzenia kultury, centrum, szczególnie w małych miejscowościach, gdzie każda inwestycja staje się lokalnym wydarzeniem. Dedykowany społeczności lokalnej, przyciąga ze szczególną uwagą.

Idea mediateki, w postaci multimedialnego centrum wiedzy, kultury i informacji, po raz pierwszy w Polsce została zrealizowana we Wrocławiu. W kolejnych latach powstało ich wiele, wyróżniają się te w miastach: Olsztyn (Planeta 11), Zielona Góra (Góra Mediów, Szklana Pułapka), Warszawa (Start-Meta), Gdańsk (Galeria Handlowa Manhattan), Sopot (Galeria Kultury Multimedialnej Sopoteka), Oświęcim (Galeria Książki), Rumia (Stacja Kultury), WBP Kraków (Arteteka), MEMO w Łodzi. Warto podkreślić, że mediateki spełniły na początku opisywanych przemian w polskich bibliotekach ważną rolę, uświadamiając potrzebę innowacyjności oraz przemian technologicznych i organizacyjnych.

Z czasem większość modernizowanych polskich bibliotek przyjęła model biblioteki multimedialnej. Określenie „mediateka” stało się mniej atrakcyjne, mniej elitarne i mało wyróżniające. Przestało pełnić funkcję promującą. Tomasz Makowski, dyrektor Biblioteki Narodowej, zaleca, aby używać teraz określenia „biblioteka multimedialna”.

Dla przypomnienia, definicje takich terminów jak: mediateki (medioteki), „biblioteki, które gromadzą i udostępniają zbiory na różnych nośnikach: drukowane, dźwiękowe, wizualne, audiowizualne, mikrofilmowane, multimedia, gry, zabaw-

¹³ M. Simonjetz, *Biblioteki multimożliwości. Nowe technologie i nowe przestrzenie. Ogólnopolska konferencja naukowa. (Zielona Góra, 4-5 grudnia 2018 r.)*, „Przegląd Biblioteczny” 2019, nr 1, s. 72-78.

¹⁴ A. Buck, M. Simonjetz, D. Kotlarek, *Nowe przestrzenie i nowe technologie – dlaczego warto modernizować biblioteki*, Warszawa 2019.

ki, eksponaty, itp. oraz sprzęt niezbędny do korzystania z nich [...]” znajdujemy w *Encyklopedii książki*¹⁵. Multibiblioteki, megabiblioteki wyznaczają i określają kształt przestrzeni bibliotek multimedialnych (obowiązkowo jest to powierzchnia otwarta, symultanicznie zdefiniowana poprzez umieszczenie tablic z informacją nazywającą oraz zgromadzonym sprzętem w postaci podporządkowanych funkcjonalnie mebli i nowych technologii stwarzających jakże potrzebną ofertę nowych usług bibliotek).

Oprócz podstawowych funkcji, biblioteki zaczynają realizować – jak wspomniano wcześniej – model biblioteki otwartej, hybrydowej. Nieobca jest też im funkcja „biblioteki jako trzeciego miejsca”. Bibliotekarze ustawicznie zadają sobie pytanie: jaka biblioteka? Ustawa o bibliotekach, wytyczne IFLA, manifest UNESCO, Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich i teoretycy zdecydowanie twierdzą: biblioteka otwarta! W nowoczesnej bibliotece organizacja przestrzeni bibliotecznej to podstawowa zasada kultury organizacyjnej. Zmiany wyglądu biblioteki oraz jej aranżacji wewnętrznej powinny następować w kontekście zmieniających się pełnionych funkcji i oczekiwań ze strony użytkowników. Demokratyzacja dostępu do wiedzy i informacji, służebność bibliotek wobec klienta coraz częściej znajduje swój wyraz w zmianie ich wyglądu. Dlatego tak ważne są dzisiaj w bibliotekach zmiany estetyczne, technologiczne i upowszechnieniowe. Biblioteka musi być mocno osadzona w regionie, w miejscu, w którym ma swoją siedzibę.

Wspomniany artykuł *The architecture of contemporary polish libraries selected projects* wyróżnia sposoby rewitalizacji przestrzennej bibliotek:

Inteligentne biblioteki coraz skuteczniej określają wizję własnego rozwoju i opracowują wskaźniki sukcesu. Z pomocą designerów kształtują własne przestrzenie tak, by zachęcały do odwiedzin i integrowały lokalne wspólnoty. Ich ciekawie zaaranżowane budynki niekoniecznie są nowymi inwestycjami. Tylko w ostatnich latach architekci zrealizowali kilka udanych adaptacji, przystosowując dworzec kolejowy czy zabytkową fabrykę. Nie jest to nowe zjawisko, ponieważ po tego typu rozwiązania sięgano już wcześniej, również za granicą [...]. Niezależnie od czasu, kiedy dokonano przekształcenia, obiekty te łączy jedno, iż nie są odizolowanymi bytami, lecz funkcjonują w strukturze lokalnej i służą tamtejszej społeczności. Adaptacje potwierdzają, że architektura dzięki przedziwnej mieszance nauki i sztuki jest magią¹⁶.

Kompleksowo potrzebę zmian w sieciach bibliotek według wzorców skandynawskich zauważyły samorządy takich miast jak Wrocław i Łódź¹⁷. Autorski pro-

¹⁵ *Encyklopedia książki*, t. 1-2, red. A. Żbikowska-Migoń, M. Skalska-Zlat, Wrocław 2017.

¹⁶ I. Osłowska, *The architecture of contemporary polish libraries selected projects*, „Przegląd Biblioteczny” 2021, t. 89.

¹⁷ M. Antczak, G. Czapnik, Z. Gruszka, *Łódzkie biblioteki publiczne. Czas zmian, czas wyzwania*, Łódź 2020.

gram działania Biblioteki Miejskiej we Wrocławiu stworzyli Andrzej Ociepa (*Reforma systemu bibliotecznego na przykładzie Wrocławia na przełomie XX/XXI wieku*) i Jolanta Słowik¹⁸. Autorski program działania Biblioteki Miejskiej w Łodzi przygotował i realizował Paweł Braun (następnie – Halina Bernat)¹⁹. Takie zmiany zachodzą również w bibliotekach lubuskich²⁰.

Biblioteki na dworcach

Forma adaptacji określona jest jako rytuał przejścia. Bywa realizowana w budynkach polskich dworców. Zdzisław Gębołyś stwierdził, że usytuowanie biblioteki na dworcu kolejowym to w pewnym sensie ziszczenie celów i zadań, dla których biblioteka jest powołana²¹. Warto przytoczyć przykłady²²:

Galeria Kultury Medialnej Sopoteka to multimedialna oaza spokoju, nowoczesnych technologii i kultury. Sopotcka mediateka jest prowadzona przez Miejską Bibliotekę Publiczną. Według zamysłu jej twórców stanowi połączenie nowoczesnej biblioteki z centrum kultury, zawierające w sobie wszystko, co wiąże się z szeroko pojętą sztuką – muzykę, słowo, obraz. Jej projektant, dr Jan Sikora opowiadał o niej następująco:

¹⁸ W pisaniu tekstu korzystałem z doświadczeń b. dyrektor Jolanty Słowik z Mediateki MBP Wrocław i Karola Tomaka z mediateki Start-Meta z Warszawy: J. Słowik, *Mediateka-biblioteka chętnie odwiedzana, ale dlaczego?*, „Bibliotekarz Lubuski” 2010, nr 2/30, s. 24-27; K. Tomaka, *Aktywizacja edukacyjna młodzieży w mediatece START – META*, „Bibliotekarz Lubuski” 2011, nr 2/32, s. 29-33. Przykład Wrocławia opisuje Michał Zajęc, *File i „superbiblioteki”*. *Przyczynek do dyskusji. Przypadek Wrocławia. Mega biblioteki. Wybrane tendencje w bibliotekarstwie publicznym*, red. D. Pietrzkiwicz i E.B. Zybert, Warszawa 2015.

¹⁹ Zał. *Projekt Pawła Brauna dotyczący działalności Biblioteki Miejskiej w Łodzi*, [w:] M. Antczak, G. Czapanik, Z. Gruszka, *Łódzkie biblioteki publiczne. Czas zmian, czas wyzwania*, Łódź 2020, s. 132-142.

²⁰ M. Simonjetz, *Is space for people more important than space for books? Library construction in the lubuskie voivodship – new seats and arrangements*, „Przegląd Biblioteczny” 2021, t. 89.

²¹ Księga abstraktów Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Biblioteki multimedialności...”.

²² Linki do artykułów o bibliotekach znajdujących się w budynkach dworców kolejowych:
<https://lustrbiblioteki.pl/2019/02/nowe-biblioteki-kolej-na-ksiazki/>
<https://lustrbiblioteki.pl/2021/11/nowa-lokalizacja-filii-bibliotecznej-w-zlotnikach/>
<https://wspolczesna.pl/nurzec-stacja-biblioteka-na-dworcu-ppk-juz-dziala-mieszkanicy-i-podrozni-ksiazki-wypozycza-na-stacji-zdjecia/ar/c1-14239689>
<https://www.transport-publiczny.pl/wiadomosci/skawina-otwiera--biblioteki-na-wyremontowanym-dworcu-66028.html>
<https://biblioteka-skawina.pl/skawinska-biblioteka-oficjalnie-otwarta-miesci-sie-w-zabytkowym-budynku-dworca-ppk/>
<https://dziennikpolski24.pl/skawina-biblioteka-w-starym-budynku-dworca-i-w-nowej-czesci-miasta-juz-oddana-mozna-tu-czekac-na-szezlongu-i-przy-pianinie/ar/c1-15212494>
<https://twojezaglenie.pl/biblioteka-na-dworcu-bedzin/>
<https://wiadomosci.onet.pl/slask/ruda-slaska-biblioteka-w-zabytkowym-dworcu/zr3s7nw>
<https://gp24.pl/dworzec-kolejowy-w-korzybiu-w-nowej-odslonie-teraz-jest-tam-biblioteka-a-nawet-pokoje-goscinne-zdjecia/ar/c1-15998395>
<https://radiogdansk.pl/wiadomosci/region/slupsk/2022/08/01/gosc-studia-slupsk-marta-borodziuk-dyrektor-niezwyklej-biblioteki-w-korzybiu-posluchaj/>
<https://pojezierze24.pl/aktualnosci/nowoczesna-biblioteka-w-zabytkowych-murach-dworca-ppk-w-pobiedziskach,14484>

Główną ideą projektową w Sopotce jest nieskrępowany, szalenie naturalny i otwarty charakter Sopotu i przenikającej go natury. W samym sercu tego genius loci jest delikatność plaży, soczysta zieleń przyrody oraz urocze i sentymentalne elementy, takie jak kosze plażowe i np. leżaki. Wyobraziłem sobie więc idealną mediatekę jako czystą syntezę i transpozycję tych elementów na współczesne meble, elementy i materiały. Jako efekt końcowy myślę, że udało się uzyskać przestrzeń szalenie czystą, harmonijną, wyciszającą, ale zarazem przyjazną i szalenie naturalną. Moim zdaniem miejsce o takim charakterze i nastroju, inspirowanym m.in. piękną sopocką plażą, może tętnić unikalnym życiem nie tylko w sezonie²³.

Projekt został zrealizowany w 2016 roku. Sopoteka powstała z inicjatywy ówczesnego dyrektora MBP w Sopocie, Romana Wojciechowskiego, który niezmordowanie promował księżnicę, wskazując jej wyposażenie w nowe technologie oraz wymieniając wydarzenia kulturalne, dla których Sopoteka jest ważnym miejscem (Festiwal Literacki Sopot, Festiwal Between, Festiwal Dwa Teatry, Festiwal Poezji Sopot Non Fiction, debaty społeczne, konsultacje, spotkania organizacji pozarządowych i in.).

Ten opis charakteryzuje współczesny model biblioteki. Istotnym jej elementem obok przestrzeni literackiej, realizowanej zarówno w sposób tradycyjny, jak i nowoczesny, staje się w bibliotekach multimedialnych przestrzeń popularno-naukowa, edukacyjna, filmowa i teatralna. Przestrzenie te są wykorzystywane do kształtowania kultury czytelnickiej lub szerzej – kultury informacyjnej, literackiej, filmowej i teatralnej²⁴. Ważną rolę odgrywają tu techniki biblioterapii, filmoterapii, teatroterapii itp.

„Stacja Kultury. Rumia” zapoczątkowała trend na biblioteki zlokalizowane na dworcach. Jak napisała o tej bibliotece usytuowanej w województwie pomorskim Iwona Osłowska:

Wielokrotnie nagradzane filia Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Floriana Ceynowy w Rumi oraz Powiatowa i Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna im. Wiktora Bazielicha w Starym Sączu są tego dobrym przykładem, gdyż tam świat nauki i racjonalizmu współistnieje ze światem poezji i symboli²⁵.

²³ <https://www.sopot.pl/aktualnosc/5207/oaza-spokoju-nowoczesnych-technologii-i-kultury-czyli-multimedialna-sopoteka-zaprojektowana> [dostęp: 28.10.2023].

²⁴ A. Buck, *Biblioteka, literatura, teatr w kształtowaniu kultury literackiej (na przykładzie WiMBP im. C. Norwida w Zielonej Górze)*, [w:] *Książka, biblioteka, informacja. Między podziałami a wspólnotą*, t. 5, pod red. J. Dzięniakowskiej, M. Olczak-Kardas, Kielce 2016, s. 243–255.

²⁵ Filia Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Floriana Ceynowy w Rumii zajęła m.in.: drugie miejsce w konkursie Bryła Roku 2014, pierwsze miejsce w siódmej edycji plebiscytu Polska Architektura XXL, zdobyła Nagrodę Architektoniczną POLITYKI (2016) i Library Interior Design Awards w kategorii „Single Space Design” (2016). Natomiast Powiatowa i Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna im. Wiktora Bazielicha w Starym Sączu – trzecie miejsce w konkursie o nagrodę Województwa Małopolskiego im. Stanisława Witkiewicza 2018 w kategorii architektura użyteczności publicznej.

Oryginalnie zaaranżowane struktury przestrzenne znajdziemy m.in. w Rumi, gdzie na potrzeby biblioteki zaadaptowano dworzec kolejowy z lat 50. XX wieku. W tym przypadku ingerencja ograniczyła się tylko do wnętrza. Powstał ośrodek łączący w sobie funkcje biblioteki i centrum kultury. „Stacja Kultura”, bo takie miano zyskał od umieszczonego we wnętrzu neonu, jest dla mieszkańców „trzecim miejscem”, które sprzyja wyrównywaniu szans edukacyjnych i zapewnia możliwość rozrywki. Na tej niewielkiej przestrzeni zaprojektowano czytelnię, pracownię komputerową, salę konferencyjną i salę zabaw dla dzieci, a na dziedzińcu hali kasowej odbywają się imprezy kulturalne. Nowa biblioteka nie byłaby tak atrakcyjna, gdyby nie aranżacja wnętrza i bezpośrednie nawiązanie do historii budynku i świata kolei. Przekraczając próg, widzimy czarne przyściennie regały wykonane ze stalowych dwuteowników, kojarzące się z torami kolejowymi oraz czerwone siedziska podobne do tych z zabytkowych wagonów. Z dwuteowników zaprojektowano również schody na antresolę oraz listwy maskujące oświetlenie nad informatarium. Atutem „Stacji Kultura” jest jej designerskie wnętrze emanujące pozytywną energią [...]. Całości dopełniają fototapety z historią miasta oraz logo biblioteki.

Ważne natomiast dla dolnośląskich księżnic miejsce to Biblioteka Miejska – Dworzec Wrocław. Tak o tym projekcie wypowiada się Agnieszka Opiela, projektantka wnętrza:

Dworzec to miejsce obsługi podróżnych, to początek, koniec lub chwilowy przystanek od dalszej podróży, obsługa pasażerów, hol recepcyjny, kasy biletowe, poczekalnie, bary. Biblioteka na dworcu to przystanek i odpoczynek w podróży w atmosferze apartamentu. Czytelnicy mogą korzystać z czterech stanowisk komputerowych z dostępem do bezpłatnego Internetu, przeglądać czasopisma i gazety oraz książki dla dzieci wydane w latach 1945-1980, a zgromadzone w tzw. Kuchni Literackiej.

Kolejnym przykładem „kolejowej” lokalizacji jest Biblioteka Miejska – Dworzec Kraków. Jej pomysłodawcy i realizatorzy podkreślają, że przy projektowaniu konieczne było zachowanie oryginalnego układu pomieszczeń ze względu na historyczną wartość obiektu. Zbiory Dworca Kraków liczą około 20 tysięcy woluminów. Dysponują kolekcją książki mówionej, gramii planszowymi, ponad półtoratysięcznym zbiorem tytułów komiksów manga.

W niewielkiej gminie Deszczno (województwo lubuskie) w podupadłym dworcu dostrzeżono potencjał jako przyszłej siedziby biblioteki. Pierwotnie zaadaptowany na mieszkania socjalne oraz na skład materiałów budowlanych przeszedł gruntowny remont, by w 2021 roku siedzibę znalazła tu Biblioteka Stacja Kultury Deszczno²⁶.

²⁶ K. Misian-Szczypiór, *Przestrzeń dla każdego*, „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 1 (55), s. 22-23.

Natomiast w województwie wielkopolskim w miejscowości Pleszew, w budynku po byłym dworcu PKP przy ul. Kolejowej, znalazła siedzibę Biblioteka Miejska Pleszew. Po niezbędnym remoncie w 2018 roku nastąpiło otwarcie nowej lokalizacji biblioteki.

Z kolei w Pobiedziskach koło Gniezna uruchomiono Bibliostację – Bibliotekę w Pobiedziskach. Wygospodarowane w starych murach dworca przestrzenie zyskały nowoczesny charakter. Na dwóch poziomach znalazły się wypożyczalnie dla dzieci, młodzieży i dorosłych, czytelnia, stanowiska komputerowe z dostępem do drukarki, multimedialna scena z trybuną, strefa Wi-Fi, przestrzeń dla dzieci z rodzicami, strefa seniora oraz sala warsztatowa i Laboratorium przyszłości wraz ze studiem nagrań. Biblioteka jest wyposażona w windę oraz pętlę indukcyjną dla niedosłyszących. Przed Bibliostacją całodobowo dostępny jest księżkomat.

Podobnym pomysłem, tym razem w przestrzeni po budynku dworca autobusowego, jest zaadaptowanie Miejsko-Gminnej Biblioteki Publicznej w Tuliszkowie (województwo wielkopolskie). Biblioteka funkcjonuje od 18 stycznia 2021 roku, przy placu Powstańców Styczniowych 1863 roku. Obecnie składa się z przestronnej wypożyczalni, sali konferencyjnej, pomieszczeń biurowych i socjalnych oraz magazynu²⁷.

Dworzec autobusowy w Kielcach stanowi połączenie nowoczesności z tradycją – tak najkrócej można określić charakter mediateki, która swoją działalność w odnowionym dworcu autobusowym w Kielcach rozpoczęła w 2020 roku.

Lokalizacje w galeriach handlowych

Przykładem innych lokalizacji bibliotek są galerie handlowe. Takie realizacje powstały m.in. w Gdańsku, Olsztynie, Oświęcimiu. Jolanta Jasiewicz uzasadnia tę kwestię następująco:

Biblioteki utraciły monopol w zakresie pośrednictwa w dostępie do informacji i wiedzy, a poszukujący informacji użytkownik już do nich przychodzić nie musi. Teraz czytelnik może przyjść do biblioteki. Tymczasem w miastach funkcję „trzech miejsc” realizują centra handlowe: to tu wielu mieszkańców metropolii spędza soboty, niedziele, a nierzadko również święta. Tu robimy zakupy, idziemy do kina, kawiarni, spotykamy się z przyjaciółmi, a od pewnego czasu również chodzimy do biblioteki²⁸.

²⁷ A. Buck, *Biblioteki publiczne w perspektywie nowych przestrzeni wybranych bibliotek lubuskich*, [w:] *Ewolucja nowych przestrzeni bibliotecznych: od założeń do praktyki. Ogólnopolska konferencja naukowa. Olsztyn, 14-15 września 2017. Materiały konferencyjne*, pod red. S. Baran, K. Bikowskiej, Olsztyn 2018.

²⁸ J. Jasiewicz, *Po zakupy i do biblioteki... Biblioteki publiczne w centrach handlowych*, [w:] *Megabiblioteki: wybrane tendencje w bibliotekarstwie publicznym*, pod red. D. Pietrkiewicz, E. B. Zybert, Warszawa 2015, s. 127-136.

Gdańska Biblioteka Manhattan znajduje się na drugim piętrze Galerii Handlowej Manhattan. Zajmuje powierzchnię ponad 800 metrów kwadratowych, stanowiąc integralny element centrum handlowego. Biblioteka jest jednym z podstawowych miejsc promocji czytelnictwa i kultury czytania w Trójmieście. Oferuje bogaty program edukacyjny, warsztaty i spotkania o różnorodnej tematyce. To także idealne miejsce do organizacji dużych wydarzeń festiwalowych, m.in. festiwalu komiksu – Gdańskie Spotkania Komiksowe GDAK i festiwalu literatury kryminalnej – Afera Kryminalna. Biblioteka Manhattan poza tradycyjnymi funkcjami bibliotecznymi pełni również rolę mediateki. Posiada książki dla dorosłych czytelników, dla dzieci i młodzieży. Udostępnia bogate zbiory komiksowe, kolekcję audiobooków, płyty muzyczne oraz filmy. W placówce oprócz wypożyczalni znajdują się Czytelnia oraz stanowiska komputerowe z bezpłatnym dostępem do internetu. Czytelnicy mogą skorzystać z sieci wi-fi, drukarki i ksero. Biblioteka wyposażona jest także w konsole do gier oraz instrumenty muzyczne: gitarę, perkusję i pianino elektroniczne. Otwarta w 2012 roku filia Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Gdańsku powstała z połączenia trzech filii działających na terenie Gdańsk-Wrzeszcz i Pracowni Komiksowej. Ówczesny dyrektor WiMBP, Paweł Braun, twierdził, że podstawowym czynnikiem decydującym o wyborze lokalizacji biblioteki była cena:

Gdybym chciał wybudować nową siedzibę biblioteki, zajęłoby to wiele lat i pochłonęło ogromne środki finansowe, którymi oczywiście nie dysponujemy. Otwarcie filii w centrum handlowym kosztowało wielokrotnie mniej, a pozwala na realizację zadań biblioteki w rewelacyjny sposób. Czytelnicy przychodzą do nas „przy okazji”: idą po zakupy spożywcze, po buty dla dziecka, na fitness, który jest piętro wyżej. Przy okazji przychodzą do nas.

Pasaż uliczny

Przejście Wrocław (multimedialne Centrum Innowacji dla Kultury i Edukacji pod szyldem Miejskiej Biblioteki Publicznej we Wrocławiu) to również biblioteka o nietypowej lokalizacji. W projekcie pisano:

W strefie informacyjnej goście dowiedzą się, co oferuje centrum. W strefie gier i zabaw przy heksagonalnych stołach będzie można zagrać w gry planszowe i wideo. To właśnie gry mają być główną atrakcją. W trzeciej strefie, konferencyjnej, będzie scena. W sali będą prowadzone webinaria, wystawy i prezentacje. W strefie warsztatów bibliotekarze i nauczyciele będą szkolić się w zakresie nowych technologii i innowacji, a użytkownicy centrum wezmą udział w grupowych kursach i szkoleniach komputerowych. W strefie relaksu, czyli e-czytelni, goście przeczytają czasopisma na dostępnych w centrum tabletach, laptopach, czytnikach elektronicznych. Koszt przebudowy Przejścia Świdnickiego – gdzie zlokalizowano bibliotekę – wyniósł 13 milionów złotych.

Dawne kino

Kolejną nietypową lokalizacją bibliotek stają się opuszczone kina. I tak od 2017 roku w województwie lubuskim funkcjonuje Mediateka w Szczańcu. Na ponad 224-metrowej przestrzeni, w sali, w której niegdyś oglądano filmy, stworzono nowoczesną aranżację. Uwzględnienie cech architektury lokalu pozwoliło wygospodarować dodatkowe 54 metry kwadratowe na przeszklonej antresoli. Pracownia komputerowa, sala gier, system wystawienniczy, strefa nieskrępowanego wypoczynku i małe zaplecze kuchenne czynią Mediatekę atrakcyjnym miejscem spotkań. Dodatkowe możliwości otwiera zachowana część sceniczna. Mobilne regały, składane stoły i krzesła pozwalają swobodnie aranżować przestrzeń²⁹.

W 2012 roku na terenie gminy Kargowa w budynku lokalnego peerelowskiego kina powstała Mediateka „Światowid”³⁰, która – ze względu na nowatorskie rozwiązania architektoniczne – stała się inspiracją dla bibliotek nie tylko w Lubuskim.

Centrum Biblioteczno-Kulturalne FAMA jest biblioteką mieszczącą się we wrocławskiej dzielnicy Psie Pole. Mimo niewielkiej przestrzeni cieszy się popularnością wśród lokalnej społeczności, która poza biblioteką może korzystać z sali widowiskowej, laboratorium: sztuki i ruchu, pracowni komputerowej oraz studia nagrań. Nowa placówka odziedziczyła po poprzedniczce, kinie FAMA, nie tylko działkę budowlaną, lecz także nazwę i zabytkowy neon.

Mediateki

Zielonogórska mediateka Góra Mediów powstała w gmachu głównym WiMBP przy al. Wojska Polskiego. Przestrzeń podzielono na kilka stref tematycznych. W strefie filmu i muzyki zgromadzono filmy i muzykę na różnych nośnikach (CD, DVD, Blu-ray, płyty winylowe). Strefa wiedzy to dostęp do internetu oraz programów komputerowych, w tym aplikacji edukacyjnych i baz danych. Strefa książki elektronicznej oferuje audiobooki i e-booki. Strefa hobby udostępnia konsole do gier, gry komputerowe. Strefa spotkań to miejsce działań kulturalnych i edukacyjnych. Mediateka wyposażona jest również w roboty, tablety oraz gry edukacyjne, które służą do prowadzenia zajęć nauki kodowania dla dzieci, młodzieży oraz dorosłych. Do dyspozycji użytkowników pozostają gogle VR, czytniki, gry planszowe i czytniki. Ściany, wykładziny i sufit Góry Mediów ozdabiają trójbarwne mozaiki przywołujące na myśl komputerowe piksele. Agendę uruchomiono w 2010 roku. Góra Mediów to miejsce przeróżnych przedsięwzięć, a przy tym najlepsze miejsce spotkań dla uczących się języków obcych (Language Café), fanów nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych (TechKluby), artystów przygotowujących wystawy, miłośników gier, filmów i muzyki³¹.

²⁹ J. Nowotnik, *Mediateka w Szczańcu*, „Bibliotekarz Lubuski” 2017, nr 1-2 (43-44), s. 25-26.

³⁰ M. Kwiecień, *Mediateka Światowid. Nowa biblioteka w Kargowej*, „Bibliotekarz Lubuski” 2013, nr 2 (36), s. 15-16.

³¹ Por. B. Czerniawski, *Mediateka zielonogórska – multimedialne okno na świat*, „Bibliotekarz Lubuski” 2011, nr 2 (39), s. 28.

Mediateka – Biblioteka Publiczna w Krośnie Odrzańskim funkcjonuje od 2019 roku. Książnica zmieniła siedzibę, zyskała nową aranżację oraz wyposażenie³². Przestrzeń krośnieńskiej biblioteki jest otwarta, ale podzielona na strefy, które dodatkowo można wyodrębnić dzięki przesuwным drzwiom. Najbardziej oddalona od głównego wejścia jest strefa dla dorosłych, bliżej mediateka, dalej kawiarnia i strefa dla dzieci z charakterystycznymi hamakami. Poszczególne strefy nabierają charakteru dzięki swoim patronom.

Budynek historyczny

W 2011 roku czytelnicy lubuscy zyskali wartościową siedzibę Miejskiej Biblioteki Publicznej w Nowej Soli³³. Książnica przeprowadziła się do zabytkowej willi z lat 20. XX wieku. Zabudowania w pełni dostosowano do potrzeb nowoczesnej placówki bibliotecznej. Podjazd, platforma dla wózków inwalidzkich oraz winda osobowa gwarantują komfortowy dostęp do wszystkich pomieszczeń. W Wypożyczalni Głównej wolnemu dostępowi do półek towarzyszą dwa samoobsługowe kioski usprawniające proces zwrotów i wypożyczeń. Na parterze, obok Wypożyczalni, znajduje się Czytelnia Multimedialna. Na pierwszym piętrze mieszczą się Czytelnie: Ogólna i Regionalna. W pierwszej dwa stanowiska wyposażone zostały w myszy skanujące, umożliwiające łatwe i szybkie przenoszenie tekstu drukowanego do programów komputerowych. Przy wejściu, w wydzielonej przestrzeni, funkcjonuje salonik prasowy. Na niskim parterze mieści się niewielka sala konferencyjna i przestronna Galeria pod Tekstem. W nowosolskiej bibliotece zautomatyzowane zostały wszystkie procesy biblioteczne. System wypożyczeń oparty jest na technologii RFID. Ważnym dopełnieniem inwestycji bibliotecznej w Nowej Soli jest zagospodarowanie przyległego terenu (Ogród Sztuk).

Na południu Polski, w województwie śląskim, powstał Młyn Parowy – Biblioteka Miejska Żory³⁴. Biblioteka Publiczna w Żorach im. Ottona Sterna należy do wiodących w regionie instytucji. Nowa siedziba biblioteki w samym sercu miasta dodaje klimatu tej zasłużonej placówce³⁵. Połączenie historycznego obiektu z ciekawą architekturą wewnątrz, nowymi technologiami oraz bogatą ofertą kulturalną i edukacyjną stwarza ogromny potencjał. W nowej odsłonie biblioteka stała się

³² A. Langner-Kosmaty, *Mediateka – Biblioteka Publiczna w Krośnie Odrzańskim*, „Bibliotekarz Lubuski” 2019, nr 2 (48), s. 29-30.

³³ E. Gonet, *Biblioteka jak bombonierka*, „Bibliotekarz Lubuski” 2011, nr 1 (31), s. 50.

³⁴ Zob.: <https://europapnews.pap.pl/node/19521>; <https://www.modernizacjaroku.org.pl/pl/edition/2262/objekt/2321/miejska-biblioteka-publiczna-im-ottona-sterne-w-zorach>.

³⁵ Budynek dawnego młyna został zrewitalizowany w ramach projektu „Kolej przedsiębiorczości – rewitalizacja obiektów i przestrzeni dworca PKP i dawnego Młyna Elektrycznego w Żorach – etap II Spółdzielnia Kultury”, który otrzymał dofinansowanie ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020. Inwestorem była Gmina Miejska Żory, wykonawcą – firma BEN-BUD Janusz Benisz, a projekt wykonała Pracownia Projektowa Impuls arch. Dariusz Zniszczoł. Natomiast klimatyczne wnętrza zostały zaprojektowane przez pracownię Sikora Wnętrza+Architektura, a ich wyposażenie zostało w całości sfinansowane z budżetu gminy Żory.

ważnym ośrodkiem integrującym i stymulującym lokalną społeczność, miejscem, które daje impuls nie tylko intelektualny, ale i społeczny, twórczy, artystyczny.

Mediateka MEMO – Filia Biblioteki Miejskiej w Łodzi jest przykładem nowej epoki w podejściu do placówki bibliotecznej, promowanym jako najnowocześniejsza mediateka w kraju. To miejsce, które łączy tradycyjne zbiory biblioteczne z dostępem do nowoczesnych technologii. To przestrzeń, w której każdy bez względu na wiek znajdzie coś dla siebie. Dla twórców internetowych przygotowano profesjonalnie wyposażone studia nagrań dźwięku i montażu. Fani gier mają do dyspozycji przestrzeń gamingową z najnowszymi konsolami, systemem VR oraz symulatorami: lotu i wyścigowym. Wielbiciele budowania z klocków Lego mogą uwolnić wyobraźnię, działając kreatywnie w dedykowanej do tego przestrzeni. Miłośnicy komiksu i mangi mają do dyspozycji ponad cztery tysiące publikacji. Dla melomanów i fascynatów winyli atrakcją jest kolekcjonerski gramofon OSCAR, setki płyt oraz szeroki wybór instrumentów muzycznych, a na scenie MEMO odbywają się kameralne koncerty i spektakle. Kinomaniacy uczestniczą w różnych okołofilmowych wydarzeniach. Bogata oferta warsztatowa obejmuje m.in.: animację poklatkową, grafikę komputerową, film i fotografię, programowanie i robotykę, zajęcia wokalnolektorskie, muzyczno-rytmiczne, naukę gry na instrumentach, zajęcia teatralne. A wszystko to w przestrzeni wspaniale wyremontowanej historycznej kamienicy łódzkiej.

Kolejny przykład. Biblioteka Narodowa w Warszawie przeszła modernizację, by na początku 2022 roku zainaugurować nowe oblicze czytelní. Zastosowano rozwiązania wykorzystujące szlachetne materiały (miedź, stal, drewno i kamień), które uatrakcyjniły wizualnie wnętrza, nie tracąc przy tym swojego modernistycznego charakteru. Sufit z miedzianej siatki, przestrzeń bez barier architektonicznych, cztery wewnętrzne ogrody o odmiennej stylistyce ze specjalnie dobraną roślinnością, zmieniającą się wraz z porami roku, tworzą niepowtarzalny klimat i wpływają na dostępność.

Godna polecenia jest również Biblioteka Kultury w Iłowej. Mieści się w przy pałacowych zabudowaniach folwarcznych należących niegdyś do dwuskrzydłowego pałacu z epoki renesansu³⁶. Wewnątrz zmodernizowanych, oddanych do użytku w 2019 roku pomieszczeń bibliotecznych zwracają uwagę multimedialne totemy, będące zdigitalizowanymi dokumentami dotyczącymi historii miasta. Jedno z dotykowych urządzeń umożliwia wysłanie wirtualnej pocztówki, inne pozwala na sprawdzenie aktualnej oferty kulturalnej i atrakcji turystycznych. W sali multimedialnej dostępne są drony, okulary VR 3D, aparaty, kamery, sprzęt ułatwiający obsługę konferencji i wydarzeń okolicznościowych, również z wykorzystaniem audiowizualnych projekcji na trójwymiarowych obiektach (mapping 3D). Na parterze dostępne są tradycyjne zbiory. Uroku wnętrza nadają okna, duże, podzielone szprosami. Wpuszczają światło, a jednocześnie zatrzymują czas. Opra-

³⁶ M. Simonjetz, *Nowa biblioteka – nowe możliwości. Miejska Biblioteka Publiczna w Iłowej po modernizacji*, „Poradnik Bibliotekarza” 2022, nr 2, s. 30-32.

wę budynku tworzą łośskie ogrody, m.in. ogród japoński, który założony na początku XX wieku, był pierwszym tego typu dziełem sztuki ogrodniczej w Europie.

Biblioteka na Koszykowej w Warszawie jest jedną z największych i najstarszych polskich bibliotek. Przed dekadą rozbudowano księżnicę, zadaszono szkłem dziedzińce wewnętrzne i połączono z czytelnią i z niemal stuletnim budynkiem. Najważniejszym obszarem w nowym gmachu jest teraz poziom parteru. Mieści się tu m.in. Czytelnia im. Faustyna Czerwijowskiego, wypożyczalnia oraz strefa funkcjonalna z recepcją, rejestracją i informacją. Ta część budynku jest obszarem rekreacji i kameralnych spotkań. Wyciszający nastrój wprowadza m.in. porośnięta zielenią ściana. Nie brakuje również elementów artystycznych – jedną ze ścian zdobi praca wykonana metodą sgraffito przedstawiająca księgozbiory.

Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy we Wschowie znalazła dogodną lokalizację w 2013 roku w murach byłego Kolegium Jezuickiego³⁷. Aranżacja 900 metrów kwadratowych powierzchni nawiązuje do historii miasta, w którym bywali Władysław Jagiełło, Kazimierz Jagiellończyk, Zygmunt I Stary, August II Mocny, Kazimierz Wielki. Czytelnia przypomina zabudowę miejskiego rynku. W otoczeniu regałów zwieńczonych nadprożem łukowym zaprojektowano fontannę. Zamiast wody umieszczone w niej zostały interaktywne gry edukacyjne, m.in. *Monety*, *Poczet królów polskich* oraz multimedialne warcaby. W holu funkcjonuje e-galeria. System ekranów LCD obudowanych w ozdobne ramy ma możliwość wyświetlania dowolnych treści multimedialnych w postaci zdjęć, filmów, animacji. Tablica Multi Touch umożliwia także dostęp do innych aplikacji, m.in.: mapy biblioteki; aplikacji e-learningowej poświęconej historii Wschowy i regionu. Winda otwiera trzykondygnacyjną budowlę dla osób starszych i niepełnosprawnych. Na pierwszym piętrze, gdzie mieści się wypożyczalnia dla dorosłych, zachowano odkryte podczas remontu freski.

Obiekty usługowe

Mediateka Szklana Pułapka w Zielonej Górze to obok Góry Mediów druga mediateka w mieście³⁸. Uruchomiona w 2012 roku w Palmiarni Zielonogórskiej funkcjonuje jako filia miejska nr 7. Projekt zrealizowano w pomieszczeniu dawnej sali konferencyjnej Palmiarni. Na powierzchni 160 metrów kwadratowych zgromadzono multimedia i zbiory papierowe. Do dyspozycji użytkowników pozostają stanowiska komputerowe z dostępem do internetu, konsola Play Station i sporo przyjaznych zakątków, umożliwiających spędzenie wolnego czasu z widokiem na Park Winny i miejską zabudowę. Nazwa łączy się ściśle z przeszkloną elewacją turystycznej atrakcji Zielonej Góry. Bibliotekę zorganizowano przy kawiarni na pierwszym piętrze, na tarasie, z którego rozciąga się widok na restaurację pełną egzotycznych roślin. Strefa dostępu do wiedzy, rozrywki, kultury i nowych tech-

³⁷ E. Gonet, *Biblioteka jak bombonierka*, „Bibliotekarz Lubuski” 2011, nr 1 (31), s. 50.

³⁸ M. Bielawa, *Szklana Pułapka*, „Bibliotekarz Lubuski” 2012, nr 1 (33), s. 25-27.

nologii, niczym pułapka, ma kusić potencjalnych użytkowników i intrygować na tyle, by każdy, kto raz przekroczy próg Szklanej Pułapki, na zawsze pozostał stałym odbiorcą atrakcyjnej mediatecznej oferty.

Biblioteki – odkrycia

Bioteka, czyli zielona biblioteka jest siedzibą dwóch filii Miejskiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego w Lublinie. Jej rozwiązania architektoniczne harmonijnie łączą nowoczesność z naturalnością materiałów i zielenią. Bogaty księgozbiór, zbiory multimedialne, a także znakomita lokalizacja w centrum miasta to cechy Bioteki. Zgodnie z projektem postawiono na naturalność oraz surowość zastosowanych materiałów, takich jak szkło, kamień czy stal, charakterystycznych dla industrialnej tkanki miejskiej przy wykorzystaniu drewna oraz dużej ilości zieleni, co nadało wnętrzu indywidualny charakter o wysokim poziomie estetycznym. Wnętrze zostało zaprojektowane w najdrobniejszych detalach. W całej przestrzeni dominuje chrobotek – zielony porost, który przełamuje surowość wnętrza. Uwagę zwraca efektowne, lecz oszczędne w formie oświetlenie i czarny sufit z widoczną infrastrukturą techniczną. Całość dopełnia podłoga z mikrocementu, którą zdobią malowane ręcznie grafiki.

W 2017 roku, na zlecenie Uniwersytetu w Białymstoku, rozpoczęto prace nad projektem koncepcyjnym budynku Biblioteki Uniwersyteckiej w Białymstoku. Konstruktorzy zaprojektowali charakterystyczną pentagonalną bryłę z otwartym atrium, bawiąc się formą i badając możliwości modyfikacji typowego układu funkcjonalnego obiektu. Główny układ urbanistyczny kampusu, wraz z częścią wydziałów, został wybudowany w 2015 roku.

Szynwałd to wioska położona w Małopolsce, która szczyci się posiadaniem nowoczesnej biblioteki. Biblioteka jako lokalne centrum kultury powstała jako odpowiedź na zapotrzebowanie lokalnej społeczności na budynek będący nie tylko wypożyczalnią książek, ale także lokalnym centrum kultury. Obiekt składa się z dwóch elementów funkcjonalnych: części bibliotecznej oraz sali wielofunkcyjnej z zapleczem. Część biblioteczna to szereg otwartych, przenikających się przestrzeni pełniących poszczególne funkcje: wypożyczalni książek, czytelnicy czasopism, enklawy przeznaczonej dla dzieci, czytelnicy multimedialnej oraz oddzielnych pomieszczeń czytelnicy tradycyjnej i pracowni komputerowej. Szerokie wachlarzowe schody komunikują piętro oraz ten fragment parteru, który zajmuje część biblioteczną. Obie przestrzenie połączone są wspólnym holem. Sala wielofunkcyjna jest obszernym, wysokim na dwie kondygnacje pomieszczeniem, mieszczącym do 150 osób jednocześnie.

Miejsko-Gminna Biblioteka w Głuchołazach określana jest mianem prostej w formie. Budowa tej biblioteki, dzięki prostocie swojej konstrukcji, nie była kosztownym przedsięwzięciem. Stworzona została zgodnie z zasadami pragmatyzmu i pozbawiona jest architektonicznych fajerwerków. Konstrukcja budynku zlokalizowanego wśród gęstej zabudowy jest przejrzysta i prosta. Taka forma odnalazła się doskonale na niewielkiej, wąskiej działce.

Biblioteka w Świeciu posiada nowatorską i przyjazną przestrzeń. Kompozycja architektoniczna, forma obiektu jest bardzo prosta i czytelna, minimalna, a jednocześnie współczesna. Zarówno w bryle zewnętrznej, jak i w układzie funkcjonalnym czytelne jest wyraźne oddzielenie zasadniczych funkcji bibliotecznych od funkcji pomocniczych, obsługujących. Jako nadrzędne założenie projektowe przyjęto zaprojektowanie biblioteki jako obiektu otwartego, wielofunkcyjnego, o atrakcyjnej, a jednocześnie prostej i czytelnej formie. Przeszklona fasada parteru zaprasza do wnętrza biblioteki już z poziomu ulicy, zapewniając jednocześnie bezpośredni kontakt wnętrza obiektu z jego zewnętrzem.

Filia biblioteki miejskiej w Łodzi na Bałutach „Tatarak” pomieszczona jest w wolnostojącym, parterowym budynku, zlokalizowanym przy ulicy Turowskiej. Jej stylistyka konweniuje z naturą. Dodatkową atrakcją filii jest zielony skwer, znajdujący się na tyłach budynku, który jest miejscem różnorodnych imprez czytelniczych i aktywności na świeżym powietrzu.

Podsumowanie

Przypatrując się – reprezentatywnym, ale z konieczności wybranym – obiektom i przestrzeniom bibliotecznym, trzeba wysnuć wniosek, że podstawowym celem działalności współczesnych księżnic polskich jest usatysfakcjonowany klient biblioteczny. Są bowiem biblioteki idealne, przyjazne, ale też budzące niepokój. Takie, które robią wrażenie obłożonej twierdzy. A przecież efektem działań bibliotekarza powinien być zadowolony czytelnik. Takim będzie, jeśli biblioteka będzie nowoczesna, otwarta – taka, która gromadzi, opracowuje i udostępnia, ale też oferuje niczym nieskrępowany dostęp do zbiorów i baz danych. Ten dostęp powinny ułatwić i ułatwiają czytelnikowi procesy technologiczne. Czyli biblioteka rezygnuje z zasady: urzędy są dla urzędników, a biblioteki dla bibliotekarzy. Podstawą zarządzania we współczesnej bibliotece jest odpowiednio kształtowana kultura organizacyjna i zarządzanie jakością. Kultura organizacyjna to inaczej wiedza, gust i kompetencja bibliotekarza. Jej przejawy według prof. Elżbiety Zybert to:

[...] założenia – całkowicie niewidoczne i nieuświadomione, normy i wartości – częściowo widoczne i uświadomione (misja jest precyzyjnym wyrażaniem dalekosiężnych zamierzeń i aspiracji organizacji, jest sformułowaniem wizji firmy na użytek strategii), wreszcie artefakty – w pełni widoczne i uświadomione, zwane także symbolami, będące także sztucznymi tworam i kultury. Mogą one pojawiać się w różny sposób: językowy (specyficzny język, mity, anegdoty, legendy); behawioralny (ceremonie, rytuały inkorporacyjne, obrzędy materialne, podnoszenie wartości integracji, redukcjonowanie konfliktów, relacje z użytkownikami); i fizyczny (czynniki identyfikujące bibliotekę, wystrój wewnętrzny i zewnętrzny, sztuka, technologia, przedmioty)³⁹.

³⁹ E. B. Zybert, *Kultura organizacyjna w bibliotekach: nowe i stare idee w zarządzaniu biblioteką*, Warszawa 2004.

Priorytety dzisiejszej biblioteki to podążanie za technologiami, ale też rozwój kapitału ludzkiego, unowocześnienie instytucji, pozyskiwanie środków finansowych na jej rozwój. Pojmowanie biblioteki jako miejsca upowszechniania wiedzy, kultury i informacji, rozwijanie i promowanie jej naukowego statusu. Do tego potrzebna jest nowa, wspólnie z zespołem zbudowana świadomość, której wyrazem jest tożsamość biblioteki, czyli zespół cech biblioteki, wizerunek biblioteki, czyli zespół odczuć klienta/czytelnika.

W październiku 2023 roku Biblioteka Narodowa wspólnie z Miejską Biblioteką Publiczną Łodzi zaprosiła na pierwsze z cyklu spotkań „Porozmawiajmy o bibliotekach”, poświęconych działalności bibliotek publicznych. Na dwudniowej konferencji poruszono wiele interesujących zagadnień, ważnych dla branży bibliotekarskiej. Mówiono o zarządzaniu bibliotekami publicznymi, rynku pracy i nowych kadrach. Analizowano, jak zmieniają się biblioteki i jaka jest ich pozycja na rynku usług. Dokonano analizy i wymiany doświadczeń w funkcjonowaniu dzisiejszych bibliotek oraz przyjrzano się trendom europejskim i światowym. Przytoczone w artykule przykłady wzorcowych księżnic, a także narady, konferencje i dyskusje teoretyków i praktyków z dziedziny bibliotekarstwa obrazują nieustanny proces zmian we współczesnych bibliotekach.

Bibliografia

Biblioteka Raczyńskich w Poznaniu, „Architektura Murator 2” 2013, nr 8, s. 26-44.

Biblioteka w Dąbrowie Górniczej, „Architektura Murator” 2015, nr 3, s. 13.

Biblioteka w Lublińcu, „Architektura Murator” 2016, nr 12, s. 22.

Foucault M., *O innych przestrzeniach. Heterotopie*, przeł. M. Żakowski, „Kultura Popularna” 2016, nr 2 (16), s. 7-13.

Głowacki T., *Biblioteka Uniwersytecka w Zielonej Górze*, „Architektura Murator” 2013, nr 9, s. 70-76.

Głowacki T., *Biblioteka Publiczna w Szynwałdzie*, „Architektura Murator” 2015, nr 4, s. 68-73.

Głowacki T., *Gminna Biblioteka w Czarnym Borze*, „Architektura Murator” 2015, nr 12, s. 64-69.

- Głowacki T., *Centrum FAMA we Wrocławiu*, „Architektura Murator” 2017, nr 3, s. 56-59.
- Hajok D., *Biblioteka Miejska w Starym Sączu*, „Architektura Murator” 2018, nr 11, s. 76-79.
- Konieczna D., *Nowe trendy w architekturze i organizacji przestrzeni w bibliotekach polskich*, [w:] *Nowoczesna biblioteka. Materiały z ogólnopolskiej, przedzjazdowej konferencji Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, Konstancin-Jeziorna, 29-30 maja 2009 r.*, Warszawa 2009, s. 21-33.
- Krapiński B., *Kwestie definicyjne*, [w:] *Kreatywny łańcuch. Powiązania sektora kultury i kreatywnego w Polsce*, pod red. S. Szultka, Gdańsk 2014, s. 22-27.
- Kruszewski T., *Przestrzenie biblioteki: o symbolicznej, fizycznej i społecznej obecności instytucji*, Toruń 2012.
- Maj J., *Organizacja przestrzenna i wyposażenie biblioteki publicznej*, Warszawa 1987.
- Majewski J.S., *Przebudowa zabytkowej Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego*, „Architektura Murator” 2005, nr 9, s. 50-59.
- Majewski J.S., *Biblioteka Miejska w Opolu*, „Architektura Murator” 2011, nr 5, s. 56-60.
- Majewski J.S., *Biblioteka Publiczna w Wesolej*, „Architektura Murator” 2019, nr 2, s. 54.
- Majewski J.S., *Budynek Mediateki w Grodzisku Mazowieckim*, „Architektura Murator” 2019, nr 4, s. 60-66.
- Majewski J.S., *Publiczna Biblioteka w Lublińcu*, „Architektura Murator” 2019, nr 11, s. 62-68.
- Marciniak P., *Gminna Biblioteka w Rokietnicy*, „Architektura Murator” 2018, nr 7, s. 64-68.
- McDonald A., *The Ten Commandments revisited: the Qualities of Good Library Space*, “LIBER Quarterly: The Journal of European research Libraries” 2006, Vol. 16, Issue 2.
- Mycielski K., *Biblioteka na Koszykowej w Warszawie*, „Architektura Murator” 2015, nr 9, s. 76-84.
- Oldenburg R., *The great good place: cafés, coffee, coffee shops, bookstores, bars hair salons, and other hangouts at the heart of a community*, Nowy Jork 1999.
- Płócienniczak B., *Biblioteka jako miejsce spotkań z „Innym”*, [w:] *Czas przemian – czas wyzwań: rola bibliotek i ośrodków informacji w procesie kształtowania kompetencji współczesnego człowieka*, pod red. J. Jasiewicz, E.B. Zybert, Warszawa 2014, s. 177-185.
- Stiasny G., *Rozbudowa Biblioteki Jagiellońskiej*, „Architektura Murator” 2002, nr 1, s. 28-35.

Stiasny G., *Biblioteka Publiczna w Lublinie*, „Architektura Murator” 2008, nr 1, s. 52-59.

Szczygłowska L., *Nowa biblioteka – nowa przestrzeń – nowe możliwości – nowe wyzwania*, [w:] *Kultura organizacyjna w bibliotece: ogólnopolska konferencja naukowa, Białystok 4-6 czerwca 2007*, pod red. H. Brzezińskiej-Stec, Białystok 2008, s. 457-474.

Świrad M., *Dla kogo budujemy biblioteki?*, [w:] *Między hybrydą a cyfrą*, pod red. J. Czyrek i B. Górnej. Wrocław 2010, s. 9-14.

Tuan Yi-Fu, *Przestrzeń i miejsce*, przeł. A. Morawińska, Warszawa 1987.

Witruwiusz, *O architekturze ksiąg dziesięć*, przeł. K. Kumaniecki, Warszawa 2004.

Załoski D., *Stacja Kultura w Rumi*, „Architektura Murator” 2015, nr 5, s. 84-89.

Zybert E.B., *Pomysły na biblioteki publiczne w XXI wieku*, [w:] *Instytucje kultury jako ośrodki życia społecznego*, pod red. A. Mierzeckiej, E.B. Zybert, Warszawa 2017, s. 1-47.

The Space of Contemporary Public Libraries. Train Station, Palm House, Department Store, City Passage, Cinema... As Inspiration

Abstract

Contemporary libraries are most often organized as multimedia centers of knowledge, culture, and information. They are evolving, drawing inspiration from European, mostly Scandinavian, models. In addition to the traditional functions of libraries (information transfer, collection gathering, and preservation), they are beginning to implement a model of an open, hybrid library focused on engaging with the community. The author discusses how these changes are taking place and whether the "identity of the public library" is being lost in the process, what the organizational culture of libraries looks like, and finally, whether these changes require a "new space" when the current one is suboptimal. He addresses questions such as: How to convince librarians to embrace change? How to engage the media in promoting new library services? What are the limits of the new offers? What should be done to ensure that the "third place" service does not overshadow what is most important in the library? The article discusses new spaces, functionalities, and services in libraries, using examples from Polish library practices. The author also explores issues related to the use of physical space (both urban and post-industrial) by contemporary libraries.

Keywords: library, modernization, management, space, offers, technology, library architecture, role of small, medium, and large public libraries.

Stacja Kultura. Z archiwum MBP im. Floriana Ceynowy w Rumi

Z archiwum MBP w Żorach im. Ottona Sterna

Sopoteka. Z archiwum Biblioteki Sopotckiej

Bioteka. Z archiwum MBP im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie

Z archiwum Biblioteki Miejskiej w Puławach